

SOUKROMÁ VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ ZNOJMO s.r.o.

Bakalářský studijní program: **Ekonomika a management**

Studijní obor: **Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb**

**ANALÝZA VOLEBNÍHO SYSTÉMU DO
POSLANECKÉ SNĚMOVNY ČESKÉ
REPUBLIKY A FINANCOVÁNÍ
VOLEBNÍCH KAMPANÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: **David KŘÍŽ**

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Milan VENCLÍK**

Znojmo, 2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Analýza volebního systému do Poslanecké sněmovny České Republiky a způsob financování volebních kampaní“ jsem vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 22. dubna 2012

.....
David KŘÍŽ

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval Ing. Milanu Venclíkovi za cenné a věcné připomínky, vstřícnost a pomoc při zpracování této práce.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor **David KRÍŽ**
Bakalářský studijní program Ekonomika a management
Obor Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb

Název: **Analýza volebního systému v České Republice a způsob financování volebních kampaní**

Název (v angličtině): Analysis of the electoral system in the Czech Republic and how the financing of election campaigns

Zásady pro vypracování:

Cíl:

Zhodnotit současný volební systém používaný v České Republice. Porovnat tento systém s volebními systémy v zemích Evropské unie. Na základě analýzy případně navrhnout pro ČR vhodnější volební systém než současný. Dále se zaměřit na financování volebních kampaní. Rozdělení na veřejné a soukromé financování.

Metodický postup:

1. Studium volebního systému ČR a volebních systémů států EU a financování volebních kampaní.
2. Analýza studovaných volebních systémů a způsobů financování. Zhodnocení výhod a nevýhod těchto systémů.
3. Porovnání současného volebního systému se systémem před rokem 1989 (období 1945-1989, ČSR a období Rakouska-Uherska).
4. Návrh nového volebního systému a transparentního financování volebních kampaní.

Rozsah práce: 45

Seznam odborné literatury:

1. ČMEJREK, Jaroslav, et al. Demokracie v lokálním polickém prostoru. Grada Publishing, 2009. ISBN 80-24730-0618.
2. Ekonom, roč. 2006, č. 1-3. Praha: Economia, 2006 ISSN 1210-0714
3. CHYTÍLEK, Roman. Volební systémy. Portal, 2009. ISBN 978-80-7367-548-6
4. KRŠKOVÁ, Alexandra. Dějiny evropského politického a právního myšlení. Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86-7367-548-6.
5. VODIČKA, Karel. Politický systém České Republiky: historie a současnost. Portal, 2003. ISBN 978-80-7367-337-6.

Datum zadání bakalářské práce: duben 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

L. S.

David KRÍŽ
autor

Ing. Milan VENCLÍK
vedoucí bakalářské práce

Prof. PhDr. Kamil FUCHS, CSc.
rektor SVŠE Znojmo

Abstrakt

Bakalářská práce „Analýza volebního systému do Poslanecké sněmovny České republiky a financování volebních kampaní“ se zabývá problémem volebního systému, který se používá při volbě do Poslanecké sněmovny České republiky. V práci nalezneme základní charakteristiku volebního systému a technik, které se používali a v současné době používají. Stručně se seznámíme s výsledky a průběhem voleb v České republice od roku 1918 a pokusíme se analyzovat vliv současného volebního systému na utváření vlád v České republice.

Klíčová slova: volební systémy, politické strany, výsledky voleb

Abstrakt

Bachelor thesis, "Analysis of the electoral system to the Chamber of Deputies of the Czech Republic and the campaign finance" deals with the problem of electoral system used in the election to PS CR. In this work we find the fundamental characteristics of electoral systems and techniques that are used and currently use. Briefly introduce the results and conduct of the elections in the Czech Republic since 1918 and try to analyze the impact of the current electoral system for the formation of governments in the Czech Republic

Keywords: electoral systems, political parties, election results

Obsah

Úvod	10
Cíl práce a metodika	11
1. Vymezení pojmů k analýze volebního systému ČR	12
1.1 Historická cesta k volebním systémům v Evropě	12
1.2. Volební právo-historie a vývoj	14
2. Přehled volebních systémů	15
2.1. Většinový volební systém	15
2.1.1. Relativně většinové systémy	15
2.1.2. Absolutně většinové systémy	17
2.2. Poměrný volební systém	18
2.2.1. Listinné poměrné systémy	19
2.2.2. Jednojemné přenosné hlasování	22
2.3. Polopoměrné volební systémy	22
2.3.1. Limitované hlasování a jednojemné hlasování	22
2.3.2. Smíšené systémy hlasování	23
3. Financování volebních kampaní	24
3.1. Právní ukotvení financování politických stran v ČR	24
3.2. Zdroje financování politických stran ČR	25
3.2.1. Státní financování	25
3.2.2. Soukromé financování	26
4. Volební systém v Československé republice v letech 1918-1938	27
4.1. Ústava ČSR	27
4.2. Národní shromáždění	28
4.3. Volební zákon	28
4.4. Volební systém v Parlamentních volbách 1920	29
5. Československá politika v letech 1946-1989	31
4.1. Volby do Národního shromáždění 1946	31
4.2. Průběh voleb po únorovém převratu 1948	33
6. Volební systém do Federativního shromáždění v Československé republice po roce 1989	34

6.1. První svobodné volby – rok 1990	35
6.2. Parlamentní volby 1992	38
6.3. Volby do České národní rady 1992	40
7. Volby do Poslanecké sněmovny ČR od roku 1996	41
7.1. Volby do PS ČR – rok 1996	42
7.2. Předčasné volby do PS ČR v roce 1998 a snaha o změnu volebního zákona	43
8. Porovnání českého volebního systému do PS ČR a jinými státy EU	45
8.1. Spolková republika Německo	45
8.2. Francouzská republika	46
8.3. Rakouská republika	47
8.4. Polská republika	48
8.5. Slovenská republika	48
8.6. Studie současného volebního systému a financování	49
8.6.1. Volby do PS ČR – rok 2002.....	51
8.6.2. Volby do PS ČR – rok 2006.....	52
8.6.3. Volby do PS ČR – rok 2010.....	52
8.6.4. Shrnutí nového volebního systému.....	53
9. Závěr	56
10. Seznam použitých zdrojů	57

Úvod

Ve své práci jsem se rozhodl věnovat analýze volebního systému do Poslanecké sněmovny České republiky a financování volebních kampaní, tématu které ovlivňuje život nás všech občanů České republiky.

Každý z nás se několikrát za život setká s nějakým volebním systémem, který se pro danou volbu používá, vybere kandidáta, odevzdá hlas a čeká jak volby dopadnou. Samotné volby však nejsou tvořeny „pouze“ samotným hlasovacím lístkem, jakožto nástroj volby. Jde o ucelený řád a systém, který je velice složitý a leckdy nejasný.

Jak může volební systém ovlivnit následující vyjednávání a budování vládnoucí elity, jsme měli za posledních pár let možnost spatřit na vlastní oči. Nemožnost vytvoření akce schopné vlády, řada ústupku stran, následující vznik rádoby zákonů. Jaký dopad toto má na fungování České republiky, necht' si každý odpoví sám.

Správně vybraný a nastavený volební systém může předejít problémům s patovou situací ve sněmovně, kdy pravice i levice disponují se stejným počtem mandátů. V takovéhle situaci nelze zazlívat politickým stranám, že nejsou schopny se domluvit či dohodnout na sestavení vlády. Takhle vzniknutá vláda a její program by byl paskvilem z obou stran politického spektra, kdy nelze ani hovořit o středové politice, ale o směsi zákonů a opatření, která by si svou podstatou a logikou odporovala.

Cíl práce a metodika

Cílem této práce je zhodnotit používaný volební systém do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, jak ovlivňuje pozdější sestavování vlády a celkovou politickou stabilitu v zemi.

V první a druhé části práce, které jsou teoretické kapitoly, jsou připomenuty aspekty a podmínky vzniku volebních systémů a používané volební systémy, které se používali či jsou stále používány v demokratických státech. **Třetí část** práce nás seznamuje se vznikem Československé republiky a jejím volebním systémem používaným při volbě do dolní komory Parlamentu. **Ve čtvrté** části je zobrazen volební systém v období komunistické totality, kdy zpočátku svobodný stát se svobodnými volbami, přechází v totalitní režim s jednotnou nařízenou kandidátkou. **V páté části** se seznámíme s krátkým trváním československé federace po rozpadu socialistického Československa a s prvními svobodnými volbami po čtyřiceti letech. **Šestá část** se zaměřuje na samostatný český stát a jeho volební systém do Poslanecké sněmovny. Zdůvodňuje provedenou změnu volební techniky a zaobírá se neúspěšnou snahou o důkladnou změnu volebního systému, který by byl méně proporční a zvýhodňoval by větší strany. Praktická část je zakončena úvahou nad změnou volebního systému, jakožto možnému zabránění volebních patů.

1. Vymezení pojmů k analýze volebního systému České Republiky

Cílem této kapitoly je seznámit se s pojmy související s volebním systémem, jeho členěním, vývojem a v neposlední řadě s jeho historickou aplikací ve společném Československém státě a v České Republice.

Samotný termín „volební systém“ je velice složitý a je třeba ho zasadit do široké škály dalších oblastí a souvislostí. Z praktického hlediska je role volebních systémů klíčová v chodu politického systému (NOVÁK, 2004, s. 10). Jak se vyvíjí samotný politický systém a politická věda, tak i volební systémy v toku času doznaly různých změn a úprav. Je nutné konstatovat a vzít si na paměť, že každý volební systém je založen na teoretickém základě a v každé konkrétní zemi se bude chovat jinak. Proto postupem času došlo k různým modifikacím a úpravám, tak aby volební systém plnil svou funkci v dané zemi. Volební systémy jsou využívány a uplatňovány nejen při volbě do ústředních a centrálních vlád a parlamentů. Jsou využívány i na regionální a municipální úrovni a v posledních letech i na volby do nadnárodních organizací, např. Evropské unie.

1.1. Historická cesta k volebním systémům v Evropě

Jak už bylo naznačeno, termín volební systém, je třeba zasadit do různých souvislostí. Nejzásadnější je historický vývoj lidstva. Volební systém má hluboké kořeny v politické minulosti, kdy docházelo ke vzniku a formování takových pojmů jako je demokracie, stát, politická ideologie, občanské uvědomění a společnost, a mnohé jiné. Nebylo by volebních systémů, kdyby nebylo demokratických státních útvarů.

Aby došlo k samotnému vzniku a využití volebních systémů, bylo nejprve nutné někoho volit. V době absolutistických vlád, kdy byla moc výkonná, soudní i zákonodárná téměř v jedněch rukách, nebylo třeba volebních systémů. Až samotný rozvoj takových státních útvarů, kdy došlo k oddělení těchto mocí a „uchopení“ vlády lidem, byla doba pro vznik a formulaci prvních volebních systémů.

Samotný pojem demokracie pochází z řeckého slova *demos* = lid a *kratein* = vládnout. Ve volném překladu lze tedy hovořit o vládě lidu. Mezi charakteristické znaky

demokracie patří: vládnoucí elita zvolena ve svobodných volbách lidem na předem pevně stanovené období, ochrana práv skupin a jednotlivců, svoboda projevu a shromažďování. Na počátku vzniku a uplatňování demokracie stálo starověké Řecko a Řím. Zde se začaly formovat myšlenky o státu řízeném lidem, volebním právem či ústavě. Tehdejší pojetí demokracie se značně odlišovalo od té současné (ve starověkém Řecku například neznali práva jednotlivce). I samotné volby a volební právo nedosahovalo současných demokratických „zvyklostí“. Například ve starověkém Řecku mohli volit pouze movití dospělí muži, kteří měli oba rodiče řeckými občany. Z volby tedy byli vyloučeni otroci, ženy, děti a nemajetní muži. Ve starověkém Římě pro změnu mohli hlasovat pouze muži s právem nosit zbraň (18-60 let).

Vysvětlení a odůvodnění stanovení volebního práva pouze na majetné muže najdeme v oblasti vlastnictví majetku. Základní myšlenkou, kterou se zabývala celá řada významných starověkých filozofů, byla otázka: „Kdo by měl rozhodovat o majetku než její vlastník?“ Majetní občané tímto omezením chtěli zabránit tomu, aby nemajetní občané rozhodovali o rozdělení získaných statků.

Definici tohoto problému popsal řecký filosof Aristoteles ve svém díle Politika: „*Je třeba požadovat, aby se ve státě všestranně posilovala střední vrstva a její převahu doporučuje zabezpečit zavedením majetkového cenzuru, na který by se vázala politická práva.*“ (KRSKOVÁ, 2003, s.65)

Pomineme-li dobu starověku, kdy díky rozvoji kultur starověkého Řecka a Říma docházelo k uplatňování určitých demokratických pravidel politické volby, které lze z historického hlediska nazvat volební systém, tak počátky volebních systémů v Evropě lze datovat po Velké francouzské revoluci roku 1789, kdy došlo k mnoha společenským změnám. Jedná se především o důsledky průmyslové revoluce, sekularizace společnosti a celková sociální restrukturalizace (HODAČ, 2010, s. 42). Po této revoluci skončila snaha o udržení moci v Evropě v rukou papeže a císaře a začalo formování moderních států, které měly tyto znaky:

- změna povahy ekonomického prostředí,
- **změna formy moci z absolutní monarchie na národní princip vlády,**
- změna povahy výroby,
- sekularizace.

Tyto změny měli zásadní vliv na vytváření států s demokratickými postupy vládnutí. Samozřejmě i samotné vytváření demokracie v konkrétních státech nebylo bez problému a ideální a procházelo vývojem, ale toto hodnocení a shrnutí není cílem této publikace.

1.2. Volební právo na území České republiky - historie a vývoj

V dnešní době rovnosti ras, pohlaví, neexistence otroctví, či selekce obyvatel podle majetku je nepředstavitelné, že několik desítek let zpátky byly určité skupiny obyvatel vyloučeny z volebního procesu.

Na našem území až do roku 1919 nebylo volební právo rovné. V 19. století se volilo pomocí kurií*, které byly rozděleny podle majetku na: kurie velkostatkářské, kurie obchodních měst, kurie obchodních a živnostenských komor a kurie venkovských obcí.

Kurie měli různou hodnotu hlasu (např. 1. kurie měla větší hodnotu než 4.kurie).

**kurie (z lat. curia, které označovalo rozvrstvení římského lidu, později označení úřadů a sněmů)*

Z volebního práva byly v této době vyloučeny ženy (kromě žen v 1.kurii), dělnictvo a příslušníci ozbrojených sil. Od roku 1896 se zavádí pátá kurie, která smí volit. Do této kurie spadají všichni muži starší 24 let (www.wikipedie.cz).

Po vzniku Československé republiky roku 1918, bylo v roce 1920 stanoveno aktivní volební právo* do Poslanecké sněmovny pro všechny občany starší 21 let (pro zajímavost pasivní volební právo* bylo stanoveno hranicí 30 let). Do Senátu bylo volební právo stanoveno hranicí 30 let.

Po únorovém převratu v roce 1948 a přijetí nové Ústavy, bylo aktivní volební právo posunuto směrem dolů na hranici 18 let.

Vznikem samostatné České Republiky došlo k výrazným změnám v Ústavě, ale aktivní volební právo zůstalo na hranici 18 let.

**poznámka: Volební právo se rozlišuje na aktivní a pasivní. Kdy aktivní volební právo je právo občana volit vybrané kandidáty. Pasivní volební právo je možnost občana vstoupit do voleb jako kandidát a být zvolen.*

2. Přehled volebních systémů

V současné době se nejčastěji využívá dělení volebních systémů na:

- většinový volební systém
- poměrný volební systém
- polopoměrný volební systém.

V každé kategorii volebních systémů nalezneme několik variant a volebních mechanismů, které se od sebe liší.

2.1. Většinový volební systém

Většinový volební systém je založen, na principu získání mandátu pomocí zisku největšího počtu hlasů v případě jednoho voleného mandátu v jednom volebním obvodu, či v případě vícemandátových obvodů rozdělení mandátů kandidátům s největším počtem hlasů (například v pětimandátovém obvodu získá mandát pět kandidátů s největším počtem hlasů, bez ohledu na to, jak velké jsou rozdíly mezi kandidáty v počtu hlasů).

„Krajní případ většinového systému by nastal, kdyby všechna křesla v zastupitelském sboru byla přidělena straně, která získala nejvíce hlasů v celostátním měřítku“ (TAAGEPERA, 1989, s. 28).

Samotný většinový systém se dále dělí na dvě skupiny podle kritéria většiny hlasů na :

- relativně většinové systémy,
- absolutně většinové systémy.

2.1.1. Relativně většinové systémy

Relativní, též prostá, většina je nejsnáze dosažitelnou většinou. Mandát získá ten kandidát, který bude v daném obvodu neúspěšnější. *Kandidát musí získat více hlasů, než kterýkoliv jiný ze zbylých kandidátů.* (NOVÁK, 2004, s.22). V praxi často postačuje méně než nadpoloviční většina, např. 27 %.

I samotné relativně většinové systémy se dále dělí:

- jednokolový systém,
- blokové hlasování,
- kumulativní hlasování,
- bodové hlasování,
- stranické blokové hlasování.

a) Jednokolový systém

Nejčastěji využívaný volební systém na světě, kdy je země rozdělena na jednotlivé obvody, podle počtu volených mandátů.

Mandát získává kandidát, který získá nejvíce hlasů v daném volebním obvodu. Jde o velice jednoduchý volební systém, který často etabloje dvě politické strany, které se střídají u moci.

Používá se například v USA, Kanadě, Velká Británie a další.

b) Blokové hlasování

Tento volební systém má stejné podmínky jako jednokolový systém, jen s tím rozdílem, že v systému blokového hlasování se rozhoduje o více mandátech v jednom konkrétním obvodu. Tento počet mandátů nebývá moc vysoký.

Každý volič disponuje tolika hlasy, kolik má být zvoleno kandidátů v daném obvodu, tj. má-li být zvoleno šest mandátů, má každý volič šest hlasů. Tyto hlasy rozdělí volič mezi navržené kandidáty tak, že může každému dát nejvíce jeden hlas.

Mandát získá x kandidátů s největším počtem získaných hlasů, kdy x znamená počet volených mandátů v daném volebním obvodu.

Rozdíl mezi vítěznými kandidáty není důležitý. Může tedy nastat situace, kdy jeden kandidát získá nepoměrně více hlasů než druhý. Z tohoto důvodu má tento systém velice vysoké disproporce, které lze snížit zvětšováním volebních obvodů.

c) Kumulativní hlasování

Jde o modifikovanou podobu blokového hlasování, kdy jediným rozdílem je, že volič může své hlasy odevzdat menšímu počtu kandidátů, než je počet volených mandátů. Volič může všechny své volební hlasy odevzdat jedinému kandidátovi.

d) Bodové hlasování

V tom to systému volič disponuje větším počtem hlasů, než je volených mandátů. Volič zde také může odevzdat všechny hlasy jednomu kandidátovi.

Pozn. poslední dva jmenované volební systémy se v současné době v žádné zemi nepoužívají.

e) Stranické blokové hlasování

Volič si v tomto systému nevybírá mezi jednotlivými kandidáty, ale mezi celými kandidátkami politických stran. Volič disponuje pouze jedním hlasem, který odevzdává ve prospěch pouze jedné politické strany.

Vítězná kandidátní listina politické strany získává všechny mandáty. A to i za situaci, kdy je vítězství této strany těsné. Používá se například v Libanonu či Tunisku.

2.1.2. Absolutně většinové systémy

V tomto systému, stejně jako v relativně většinovém systému, bere vítěz tzv. vše. Rozdílem oproti předchozímu relativně většinovém systému je, že vítězem v absolutně většinovém systému není kandidát s největším počtem hlasů, ale kandidát který zvítězí nad ostatními a dosáhne volebního výsledku zisku nadpoloviční většiny hlasů, tj. více než padesát procent hlasů.

Známe dva způsoby, jak stanovit vítězného kandidáta:

- dvoukolové většinové systémy,
- alternativní hlasování.

a) Dvoukolové většinové systémy

Získá-li některý z kandidátů v prvním kole nadpoloviční většinu hlasů, získává mandát a druhé kolo voleb se nekoná.

V případě kdy žádný z kandidátů nezíská nadpoloviční většinou hlasů, přistupuje se k druhému kolu. Do druhého kola postupuje jen užší výběr kandidátů, a to:

- v případě tzv. prezidentského systému pouze dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola,
- nebo v tzv. parlamentním či otevřeném dvoukolovém systému takový počet kandidátů, kteří dosáhli požadované minimální hranice, získaných počtů hlasů

b) Alternativní hlasování

Jedná se o jednokolovou volbu na principu absolutní většiny. Volič již v prvním kole vyjádří svoje další preference.

Kandidáty volič na hlasovacím lístku označí pomocí čísel tak, jaké jsou jeho preference k jednotlivým kandidátům, tzn. že jedničkou označí kandidáta, kterému chce dát hlas jako první, dvojkou označí dalšího kandidáta, kterému by dal případně hlas, atd.

Volič má stále jen jeden hlas, který ale v případě neúspěchu jeho kandidáta nepropadá, ale přesouvá se ke kandidátovi na druhém místě jeho hlasovacího lístku. Neuspěje-li ani kandidát na druhém místě, hlas putuje ke kandidátovi číslo tři atd.

V praxi vypadá přerozdělování mandátů tak, že jsou nejprve sečteny „první“ hlasy pro kandidáty. Pokud nikdo nezískal nadpoloviční většinu, je třeba začít s přerozdělováním. Nejslabší kandidát je vyřazen ze souboje. Všechny jeho hlasy jsou rozděleny ostatním kandidátům na základě druhých preferencí. Postupné vyškrtávání nejslabších kandidátů a přerozdělování jejich hlasů pokračuje tak dlouho, dokud někdo nezíská nadpoloviční většinu hlasů (NOVÁK, 2004, s. 26).

2.2. Poměrný volební systém

Tento systém je novější, než většinový volební systém. Je založen na rozdělení mandátů v poměru jaký se přibližně procentnímu zisku hlasů. Systém poměrného zastoupení bývá velice často ohraničen volební klauzulí, která stanovuje, že subjekty, které nepřekonají

určitou danou procentní hranici počtu hlasů nejsou v zastupitelstvu či jiném voleném orgánu zastoupeny.

Stejně jako většinový volební systém i poměrný volební systém se dále rozděluje a to:

- Listinné poměrné systémy.
- Jednojmenné přenosné systémy.

2.2.1. Listinné poměrné systémy

V této kategorii volebních systémů nelze stanovit určité subkategorie, jelikož co volební systém to originál. Následné dělení do skupin by bylo zdlouhavé, složité a v toku času zastaralé.

Hlavní rysy, které ohraničují listinné poměrné systémy, jsou:

- velikost volebního obvodu,
- matematická formule,
- uzavírací klauzule,
- počet a charakter volebních obvodů.

a) Velikost obvodu

Tento rys listinných volebních systémů patří k nejdůležitějším. Žádný jiný prvek nehraje takovou volební roli.

„Počet mandátů přidělovaných ve volebním obvodě má silnější dopad na proporcionalitu, než jakékoli další faktory“. (TAAGEPERA A SHUGART, 1989, s.112)

Velikost volebních obvodů se označuje M (magnitude z lat. slova velikost, rozsah) a stanovuje kolik mandátů se rozděluje v daném obvodě. Zvyšující se počet volebních obvodů, zvyšuje míru proporcionality, tj. podíl získaných mandátů všech stran, relativně přesně odráží volební výsledek stran. Naopak v menších volebních obvodech nastává disproporcionalita výsledků.

Je tedy patrné, že v menších obvodech jsou zvýhodněny velké strany na úkor těch menších.

b) Volební formule

Systém pomocí něhož se převádějí počty hlasů na počty mandátů. Nejčastěji ve formě vzorců.

Volební formule můžeme rozdělit do dvou skupin na:

- volební kvóty
- volební dělitele

Volební kvóty pracují s počtem odevzdaných hlasů a s celkovým počtem rozdělovaných mandátů. Výsledkem je kvóta, která pak politickým stranám přisuzuje mandáty.

Známe tyto kvóty:

- *Hareova kvóta* je nejjednodušší formulí, při které se dělí počet všech odevzdaných platných hlasů počtem mandátů, které mají být rozděleny. Výsledkem je číslo, které stanovuje počet hlasů, které je potřeba získat k zisku jednoho mandátu.
- *Hare-Niemerova formule* při aplikaci této kvóty nedochází k přepočtu hlasů potřebných k získání jednoho mandátu, ale přímo k přidělování mandátů jednotlivým stranám. Nevýhodou je, že dochází k velkému počtu nerozdělených mandátů.
- *Hagenbach-Bischoffova kvóta* vychází z výpočtu, při kterém teoreticky počítá, že rozdělí o jeden mandát na víc. Při tomto způsobu rozdělování, nezůstává tolik nerozdělených hlasů.
- *Dropova kvóta* stojí na základech nejnižší kvóty, pomocí níž se přidělují mandáty. Nehrozí proto přidělení mandátu navíc některé politické straně.
- *Kvóta Imperiálu* zde je počet všech platných hlasů, které byly odevzdaný v konkrétním volebním obvodě vydělen počtem mandátů náležících na tento volební obvod plus dva.

Volební kvóty nejsou povětšinou schopny rozdělit všechny mandáty. Toto řeší procedura, při které jsou nepřidělené mandáty rozděleny na základě zbylých hlasů. Rozdělování zbylých mandátů pomocí této procedury, se může odehrávat na území téhož obvodu či v dalším obvodu na vyšší úrovni volebních obvodů.

Volební dělitelé nemají problém s nerozdělenými mandáty, které jsou přidělovány postupně jednotlivým stranám podle aktuálních průměrů hlasů na mandát. Přerozdělování mandátů probíhá pomocí rozdělování podle počtu hlasů v aktuálním přerozdělovacím kole, kdy se aktuální počet hlasů dělí pomocí stanoveného volebního dělitele a do té doby získaných mandátů.

- *D'Hondtův dělitel* je nejčastěji používaný dělitel, který stojí na zásadě, že není spravedlivé, aby jakákoliv strana obdržela mandát dříve, dokud má nižší průměrný počet hlasů na jeden mandát, než kterákoliv jiná strana (NOVÁK, 2004, s. 32).

Samotné přerozdělování probíhá tak, že počet hlasů každé strany, se dělí řadou celých čísel počínaje jedničkou (1,2,3,4,...). V každém kole se rozděluje jeden mandát, který získá strana s největším kolovým počtem hlasů. V dalších kolech se postupuje stejným způsobem jen s tím rozdílem, že počet hlasů strany, která již získala mandát se dělí počtem získaných mandátů.

- *Sainte-Lague* používá jinou řadu dělitelů a to řadu lichých čísel počínaje jedničkou (1,3,...). Jinak se procedura přidělování hlasů neliší od výše popsané procedury.

- *Modifikovaný dělitel Sainte-Lague* má upravenou řadu dělitelů tak, že první číslo 1 je nahrazeno číslem 1,4. Další hodnoty a postupy zůstávají zachovány.

- *Dělitel Imperiali* používá dělitele počínaje číslem dvě (2,3,4,...). Tento systém výrazně znevýhodňuje malé strany.

- *Dánský dělitel* dělitelé se řadou čísel stupňovaných ob tři celá čísla (1,4,7,...). Výrazně zvyhodňuje malé strany na úkor velkých.

- *Modifikovaný d'Hondtův dělitel*- byl vytvořen českým parlamentem, kdy změna spočívá ve změně první dělitelné cifry z 1 na 1,42 (řada pak vypadá takto: 1,42-2-3...).

c) Uzavírací klauzule

Jde o technický prostředek, který má zabránit vstupu drobných stran do parlamentu. K tomuto kroku se používá takzvaná uzavírací klauzule, která stanovuje pevnou procentní

hranici hlasů, kterou musí strana dosáhnout, aby mohla vstoupit do skrutinia k rozdělování mandátů.

Je možné použít celostátní klauzuli, kdy strana musí celostátně překročit požadovanou klauzuli nebo aplikaci uzavírací klauzule na úrovni každého volebního obvodu.

V některých zemích se praktikují oba dva uvedené přístupy současně, kdy se strana může kvalifikovat do parlamentu díky vysokému zisku hlasů v jednom nebo více obvodech, či pomocí celostátních výsledků, kdy překoná potřebné kvórum.

Například ve Švédsku se do parlamentu dostane strana, která buď celostátně získá více jak 4% nebo v jednom volebním obvodě více než 12% hlasů. (NOVÁK, 2004, s.35)

2.2.2. Jednojmenné přenosné hlasování

V tomto systému volič volí jednotlivé kandidáty, mohou je seřadit pomocí číselné řady podle své osobní preference. Tento mechanismus je uplatňován ve více mandátových obvodech. Pro zvolení kandidáta není potřeba nadpoloviční většiny, ale každý kandidát musí získat minimálně hodnotu Droppovy kvóty (To je absolutně nejnižší kvóta, která je ještě spolehlivě schopna zajistit, že žádný kandidát nezíská mandát na úkor jiného)(NOVÁK, 2004. s.38).

Tento systém se v současné době využívá jen v Irsku a na Maltě.

2.3. Polopoměrné volební systémy

Jde o volební systémy, které v sobě zahrnují techniky a mechanismy, které nelze zařadit mezi systémy většinové, ani mezi poměrné.

Patří sem limitované hlasování, jednojmenné nepřenosné hlasování a početná skupina smíšených systémů.

2.3.1 Limitované hlasování a jednojmenné nepřenosné hlasování

Jde o jisté modifikace většinového blokového hlasování. Odlišení je v tom, že v limitovaném hlasování je počet hlasů, které má volič k dispozici, je vždy menší, než volený počet poslanců.

Jeli počet hlasů, které volič má, pouze jeden a volených poslanců více, jde o jednojmenné nepřenosné hlasování

2.3.2. Smíšené systémy hlasování

Vyskytují se tam, kde je parlament volen dvěma odlišnými technikami, tj. že část mandátů je rozdělována pomocí některé techniky většinových systémů a část pomocí techniky poměrného zastoupení.

„Aby byl systém skutečně smíšený, musí se pomocí každého z formulí rozdělovat, alespoň 5% mandátů“ (NOVÁK, 2004, s. 41)

Rozdělení smíšených systémů:

- nezávislé kombinace
- závislé kombinace.

a) nezávislé kombinace

Patří sem:

- paralelní smíšený systém
- systém vzájemné koexistence
- systém vzájemné fúze.

V **systému paralelního smíšeného** systému má každý volič k dispozici dva hlasy. Jedním volí většinovým systémem a druhým pomocí poměrného systému. Část mandátů tedy bude rozdělena většinově a část poměrně. V jakém poměru je různorodé, například v Rusku je to v poměru 50:50, v Japonsku převažuje většinová složka v poměru 60:40 a na Taiwanu v poměru 70:30.

Systém vzájemné koexistence je založen na předpokladu, že volič má jen jeden hlas a v některých volebních obvodech volí většinově a některých poměrně. Jak se v daném volebním obvodu bude volit, přesně definuje zákon dané země.

Smíšený systém vzájemné fúze. Zde se oba systémy vzájemně protnou. Pokud některá ze stran získá nadpoloviční většinu hlasů, získá automaticky polovinu mandátů. Navíc se

zúčastní poměrného rozdělování hlasů. Pokud žádná ze stran nezíská polovinu a více hlasů následuje druhé kolo, do kterého postoupí strany, které získali více než 10% hlasů.

b) závislé kombinace

Používá se zde korekce, která napравuje pomocí poměrného systému disproporce způsobené většinovou volbou.

3. Financování volebních kampaní

Financování volebních kampaní musí splňovat základní principy **rovnosti** a **svobody**. **Princip rovnosti**, který spočívá v rovných podmínkách přístupu politických stran k finančním zdrojům na politickou činnost, by měl v prvním případě zajišťovat stát. **Princip svobodného** získávání finančních prostředků, spočívá ve schopnostech určité politické strany získat prostředky svépomocí.

Tyto dva principy jsou převážně uplatňovány současně, protože není žádoucí absolutní nadvláda jednoho či druhého principu. Kdy absolutní rovnost nemotivuje strany k vlastní činnosti při náboru členů a získávání finančních prostředků a úplná rovnost zase nahrává stranám s hlubokou politickou minulostí nebo stranám, za kterými stojí silné finanční a zájmové skupiny. Vyrovnaním obou principů hovoříme o svobodné politické soutěži, která musí být transparentní, kontrolovatelná a vynutitelná právem.

3.1. Právní ukotvení financování politických stran v ČR

Problematiku financování politických stran v ČR upravuje hned několik právních norem v síle od ústavního zákona až po usnesení Poslanecké sněmovny. Základní právní normou, která upravuje tuto problematiku, je článek 5 Ústavy, který hovoří o „volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy“, kdy strany politické strany působí jako prostředek mezi občany a státem.

Od roku 1989 došlo k několika úpravám ohledně financování politických stran, kdy se původní zákon č. 424/1991 Sb. o politických stranách a hnutí snažil zamezit negativnímu hospodaření politických stran. Mezi základní právní opatření patřil zákaz provozování

hospodářské činnosti pod vlastním jménem s výjimkou podílu na již založené činnosti právnické osoby. Na straně příjmů stran nebyla stanovena výše členského příspěvku či přijímání darů ze zahraničí. Každý dar vyšší než 10 000 Kč jednotlivě nebo 50 000 v součtu za celý rok podléhal zveřejnění. Strany však nesměly přijímat dary od státu a státních orgánů.

Novela v roce 1994 zvedla státní financování a zakázala politickým stranám podnikat. Byl stanoven příspěvek na mandát ve výši 500 000 Kč a stanovil tříprocentní hranici získaných hlasů ve volbách na získání stálého příspěvku.

V roce 2000 došlo k přesnému vymezení subjektů od kterých strana nesmí přijímat dary a dovolila přijímat určité dary ze zahraničí. Byl zaveden příspěvek na mandát krajského zastupitele, došlo ke zvýšení příspěvku na mandát na 1 mil. Kč.

Poslední větší novela zákona č. 170/2001 Sb. stanovila stálý státní příspěvek na hodnotu 6 mil. Kč.

3.2. Zdroje financování politických stran ČR

Základní rozdělení financování politických stran můžeme rozdělit do dvou skupin. A to financování z **veřejných rozpočtů** (státní financování) a financování z **vlastních příjmů** (soukromé financování).

Obě skupiny financování můžeme dále rozdělit na **přímé** a **nepřímé** financování.

3.2.1. Státní financování

Státní financování naplňuje svým způsobem princip rovnosti politických stran. Ideálním případem je, aby na státní příspěvek dosáhla každá politická strana. A však je nespravedlivé, aby velké strany, které mají velkou podporu veřejnosti, dostávali stejný příspěvek, jako menší strany, bez větší volební podpory. Tato nerovnost je většinou řešena pomocí klauzule volební úspěšnosti (tj. počet získaných mandátů, případně procento získaných hlasů).

Přímé státní financování se dá rozdělit do tří skupin:

- Příspěvek na úhradu volebních nákladů.
- Příspěvek na činnost strany.
- Příspěvek na mandát.

Příspěvek na úhradu volebních nákladů je jednorázovou státní dotací, vyplácenou stranám pouze v roce konání voleb, **příspěvek na činnost** představuje finanční obnos vyplacený politickým stranám, které splní předem daná kritéria mezi volbami. **Příspěvek na mandát** je vázán na získaný mandát dané politické strany získaný ve volbách. Bývá stanovený roční paušální částkou.

Hlavním posláním státního financování je zachovat již zmíněný princip rovnosti a také omezit získávání financí ze soukromých zdrojů, které mohou pobízet ke korupci a nekalému jednání. V neposlední řadě zajišťují etablovaným politickým stranám jistý stálý příjem.

- *Příspěvek na činnost strany* činí ročně 6 000 000 Kč pro stranu a hnutí, které získaly v posledních volbách do Poslanecké sněmovny 3 % hlasů. Za každých dalších i započatých 0,1 % hlasů obdrží strana a hnutí ročně 200 000 Kč. Obdrží-li strana a hnutí více než 5 % hlasů, příspěvek se nezvyšuje a strana či hnutí obdrží 10 000 000 Kč.

- *Příspěvek na mandát* poslance nebo senátora činí ročně 900 000 Kč a na mandát člena zastupitelstva kraje a člena zastupitelstva hlavního města Prahy činí ročně 250 000 Kč.

- *Příspěvek na úhradu volebních nákladů* poskytován při volbách do Poslanecké sněmovny a Evropského parlamentu. Při volbách do Poslanecké sněmovny náleží politické straně nebo koalici, která získala nejméně 1,5 % z celkového počtu platných hlasů. Za každý hlas obdrží strana ze státního rozpočtu 100 Kč. Jak výše příspěvku, tak hranice pro jeho výplatu se v průběhu 90. let často měnily a několikrát se jimi zabýval také Ústavní soud.

3.2.2. Soukromé financování

Soukromé financování je starší formou financování, než státní financování. Jedná se především o členské příspěvky, zdroje z vlastní činnosti a dary. Mezi vlastní činnost můžeme zařadit pronájem a prodej majetku, literární činnost a další. Politické strany si mohou jako právnické osoby brát též půjčky a úvěry.

4. Volební systém v Československé republice v letech 1918 – 1938

Vyhlášení československého státu, na principu historicko-právního a etnického spojení zemí Koruny české, Slovenska a Podkarpatské Rusy, se datuje na 28. říjen roku 1918. Tento den je nutné chápat pouze jako den vyhlášení nezávislé Československé republiky, jelikož samotná snaha vzniku samostatného státu je mnohem starší a obsáhlejší. Určitý počátek lze nalézt v roce 1848, kdy Evropou proběhla revoluční vlna.

Až 1. světová válka dala zelenou vytvoření samostatné Československé republiky, která měla velice pestré národnostní složení, které se později ukázalo za veliký problém.

tab. 1

Národnostní složení v Československé republice (1927)

	Počet osob	v %
Češi	7 612 010	49,99
Němci	3 358 559	22,05
Slováci	2 479 381	16,28
Maďaři	757 001	4,97
Ukrajinci	636 384	4,18
Židé	213 684	1,41
Poláci	105 676	0,69
Ostatní	65 283	0,43
Celkem	15 230 978	100

(Zdroj: *Politický systém České republiky*, Vodička K., 2007)

4.1. Ústava ČSR

Mezi základy politického systému v Československu patří Ústava z roku 1920, která převzala řadu moderních Ústavních principů ze zahraničí, například z americké ústavy z roku 1787. Ústava rozdělila státní moc na zákonodárnou, výkonnou a soudní a stanovila hranice a pravomoci mezi nimi. Ústava* dále stanovila volební zákon do Národního shromáždění.

*(Ústava samozřejmě byla obsáhlejší a více podrobná, obsahovala kapitoly o lidských právech, majetku, apod. Pro naše téma je důležité, že i Ústava se zmiňuje o volebním zákonu a stanovila jeho obsah.)

4.2. Národní shromáždění

Zastupovalo zákonodárnou moc a mělo parlamentní systém. Skládalo se zde dvou komor, a to poslanecká sněmovna a Senát. Poslanecká sněmovna měla 300 poslanců a Senát 150 senátorů. Do poslanecké sněmovny se volilo na šest let a do Senátu na osm let. Žádný občan nemohl být v obou komorách současně, ale mohl případně zastávat vládní funkci.

Poslancem se mohl stát občan starší 26 let a senátorem občan starší 45 let. Aktivní volební právo bylo stanoveno v případě Poslanecké sněmovny na 21 let a v případě Senátu se volby mohl zúčastnit člověk starší 45 let.

4.3. Volební zákon

První vláda ČSR se v roce 1920 shodla na názoru, že většinový systém je pro nový stát nepřijatelný. Proto konstruovala volební zákon, založený na poměrném zastoupení. Vláda předpokládala, že v republice bude působit více než dvě strany, tedy že systém musí být přizpůsobený multipartismu.

„Aby složení Národního shromáždění odpovídalo nejen skutečnému poměru politických stran, nýbrž i skutečnému poměru národností, obývajících republiku Československou. Bude se tedy snažit šetřiti práv všech národností a všech tříd společenských měrou stejnou a bude ke všem národům i ke všem sociálním vrstvám obyvatelstva stejně spravedlivá“
(Důvodová zpráva vlády, 1919, č.tisku 969)

Vláda porovnávala počet poslanců jednotlivých evropských zemí a došla k závěru, že jeden poslanec připadá na 46 tisíc obyvatel. Tento model použila československá vláda i v Československu s výjimkou Prahy, kde na jeden poslanecký mandát připadlo třicet tisíc obyvatel.

Zákon dále rozdělil zemi na 23 krajů. Stanovil volební povinnost a povinnost přijmout volbu za člena Národního Shromáždění (výjimku tvořili osoby starší 70 let, osoby tělesně postižené, osoby vykonávající neodkladnou práci a osoby, které byli vzdálené 25 kilometrů a více od místa voleb).

Zajímavostí je, že právo volit ztratili občané, kteří byli již dvakrát a více pravomocně odsouzeni.

4.4. Volební systém v parlamentních volbách 1920

Volební systém, jak jsem již zmínil, byl *poměrného zastoupení*. Celý systém se rozděloval do tří skrutinií. Kdy první bylo na úrovni volebního kraje, druhé a třetí na celostátní úrovni.

1. skrutinium

Volební komise po skončení hlasování sečetla všechny platné hlasy a nahlásila krajským komisím výsledky. Krajská komise rozhodla, kteří kandidáti byli zvoleni v prvním kole.

O takto postupových kandidátech se rozhodovalo na základě toho, že počet všech platných hlasů se sečetl a vydělil počtem mandátů, které měli být v daném volebním kraji rozděleny. Výsledkem bylo celé číslo beze zbytku, toto číslo se stalo číslem volebním. Volebním číslem se poté dělil součet hlasů pro každou kandidátní stranu. Každá strana získala tolik hlasů, kolikrát bylo volební číslo obsaženo v součtu hlasů strany. Mandáty byli ve straně rozděleny tak, jak byli jednotliví kandidáti uvedeni na kandidátní listině. Používala se volební formule Jardova kvóta

2. skrutinium

Nerozdělené mandáty a zbytkové hlasy byly převedeny do druhého skrutinia. Zde se postupovalo tou metodou, že zbytkové hlasy z jednotlivých krajů se sečetly za jednotlivé strany a pak byly dále rozdělovány. To znamenalo, že před druhým rozdělováním musely strany předložit celostátní kandidátní listinu.

Samotné přerozdělování probíhalo tím způsobem, že všechny zbytkové hlasy byly sečteny a vyděleny volebním číslem, které se získalo pomocí Hagenbach-Bischoffovy formule (Zde se jakoby rozděluje o jeden mandát na víc. Tím se sníží velikost volebního čísla a je umožněno rozdělit více mandátů již při první sčítání ve druhém skrutiniu). Mandáty se rozdělovaly té straně v pořadí, kolikrát byl výsledek obsažen v součtu hlasů dané strany.

3. skrutinium

V případě, že nebyly všechny mandáty rozděleny ve druhém skrutiniu, přistoupilo se k rozdělování ve třetím skrutiniu. Zde se rozdělovalo metodou největších zbytků, tj. že mandát získají strany, které v předchozím skrutiniu dosáhly největších zbytků.

tab. 2

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění roky 1920 a 1925

Politická strana	1920		1925	
	% hl.	man.	% hl.	man.
Republikánská str. zemědělského a maloroľnického lidu (agrárníci)	13,6	40	13,7	46
Sudetoněmecká stran	-	-	-	-
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	25,7	74	8,9	29
Čs. strana národně socialistická	8,1	24	8,6	28
Komunistická strana Československa	-	-	13,2	41
Československá strana lidová	7,5	21	9,7	31
Hlinkova slovenská lidová strana	3,8	12	6,9	23
Čs strana národně demokratická	6,3	19	5	14
Čs. živnostensko-obchodnická strana	2	6	4	13
Německá sociálně demokratická strana	11	31	5,8	17
Národní obec fašistická	-	-	-	-
Něm. křesťanskosociální lid strana	2,5	9	4,4	13

(zdroj: VODIČKA, 2007, *Politický systém České Republiky*, str.33)

tab. 3

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění roky 1929 a 1935.

Politická strana	1929		1935	
	% hl.	man.	% hl.	man.
Republikánská str. zemědělského a maloroľnického lidu (agrárníci)	15	46	14,3	45
Sudetoněmecká stran	-	-	15,2	44
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	13	39	12,6	38
Čs. strana národně socialistická	10,4	32	9,2	28
Komunistická strana Československa	10,2	30	10,3	30
Československá strana lidová	8,4	25	7,5	22
Hlinkova slovenská lidová strana	5,7	19	6,9	22
Čs strana národně demokratická	4,9	15	5,6	17
Čs. živnostensko-obchodnická strana	3,9	12	5,4	17
Německá sociálně demokratická strana	6,9	21	3,6	11
Národní obec fašistická	-	-	2	6
Něm. křesťanskosociální lid strana	4,7	14	2	6

(zdroj: VODIČKA, 2007, *Politický systém České Republiky*, str.33)

5. Československá politika v letech 1946 – 1989

Po 2. světové válce se roku 1946 konaly první volby do ústavodárného československého shromáždění, které přesvědčivě vyhrála Komunistická strana československá (dále KSČ) ze ziskem 38 % hlasů. V nově vytvořené vládě KSČ obsadila nejdůležitější ministerská křesla, včetně místa předsedy vlády, kterým se stal Klement Gottwald.

Roku 1948 podali ministři ostatních stran Národní fronty demisi na protest proti svévolné politice KSČ, která například obsazovala do vedoucích míst policie komunisty. Tohoto kroku komunisté využili a donutili demokratického prezidenta Edvarda Beneše, který sympatizoval s demokratickými ministry stran, aby tuto demisi přijal a volná místa obsadil členy nebo sympatizanty KSČ. *Prezident Edvard Beneš byl pod tlakem masových demonstrací, které pořádala KSČ. Hrozila také občanská válka, neboť komunisté disponovali velkou vyzbrojenou skupinou občanů (hlavně z řad Lidových milicí). Také se nedala vyloučit eventuální invaze sovětských vojsk „na pomoc“ československému lidu.* Převzetí moci KSČ se do dějin zapsalo jako tzv. vítězný únor. Uvrhlo Československo na téměř čtyřicet let do mezinárodní izolace. Vznikl stát, ve kterém má mocenský monopol jedna strana (KSČ), která ovládala všechny složky státu. Pojmy jako demokratické volby, svoboda slova a shromažďování byly potlačeny nebo „uměle řízeny“ jako státní a stranická propaganda.

Nejvyšším orgánem moci zákonodárné je Národní shromáždění o jedné sněmovně. Má tři sta členů (poslanců), volených na dobu šesti let. Nositelem a vykonavatelem státní moci na Slovensku a představitelem svébytnosti slovenského národa jsou slovenské národní orgány. (Ústavní zákon ze dne 9. května 1948)

5.1. Volby do Národního shromáždění 1946

Volební právo do všech zastupitelských sborů je obecné, rovné a přímé s tajným hlasováním. Volit může každý občan, který dosáhl věku 18 let. Zvolen může být každý občan, který dosáhl věku 21 let.

Do voleb v roce 1946, ale mohli kandidovat pouze ty strany, které byly sdruženy v Národní frontě. Z té byly vyřazeny strany, které fungovaly v období 2. světové války. Konkrétně šlo o čtyři české a čtyři slovenské strany.

Samotný systém již nepočítal s koalici či opozicí, ale účastí všech stran ve vládě. Zároveň nebyly umožněny preferenční hlasy, ale pouze bílé lístky, které dávaly nesouhlas s Národní frontou.

Ve volbách se volilo 300 mandátů do Národního shromáždění. Každá země Československa dostala tolik mandátů, kolik měla k 7. květnu 1946 registrovaných voličů zapsaných v seznamech.

tab. 4

Počet mandátů jednotlivých zemí v roce 1948

Země Česká	150
Země Moravskoslezská	81
Slovensko	69

(zdroj: wikipedia.cz)

Československo bylo rozděleno do 28 volebních obvodů, kterým byl mandát přidělen až později podle tzv. zemského mandátového čísla, které bylo určeno poměrným způsobem z celkového počtu platných hlasů dané země.

Samotných voleb se zúčastnilo 7 099 411 voličů.

tab. 5

Výsledky voleb v Československu v roce 1946

Strana	země Česká (v %)	země Moravsko slezská (v %)	Slovensko (v %)	Počet mandátů	Mandáty (podíl v %)
Komunistická strana Československa	43,3	34,5	-	93	31,0
Československá strana národně socialistická	25,2	20,2	-	55	18,3
Československá strana lidová	16,3	27,6	-	46	15,3
Československá sociálně demokratická strana dělnická	15,0	16,7	-	37	12,3
Demokratická strana	-	-	62,0	43	14,3
Komunistická strana Slovenska	-	-	38,4	21	7,0
Strana slobody	-	-	3,7	3	1,0
Strana práce	-	-	3,1	2	0,7
prázdné lístky	0,3	0,4	0,8	-	-
celkem				300	

(zdroj: wikipedia.org)

5.2. Průběh voleb po únorovém převratu 1948

Dne 25. února 1948 podali demisi ministři demokratických stran a Národní shromáždění vyslovilo důvěru komunistické vládě Klementa Gottwalda. Tato vláda na dubnovém zasedání ústředního výboru předložila návrh, aby se v parlamentních volbách nevolily politické strany, ale jednotkám kandidátky Národní fronty. Každý kdo by s takto navrženou kandidátkou nesouhlasil, mohl svůj nesouhlas vyjádřit vhozením bílého papírku.

30. května 1948 se konaly nové volby, do kterých již byla nasazena jednotná kandidátka Národní fronty. Jednotná kandidátka Národní fronty jmenovala do každého volebního obvodu jednoho svého kandidáta, kterého pak voliči ve "volbách" potvrdili.

Až do roku 1989 volební systém neplnil svou funkci, ale sloužil jako prodloužená ruka vládnoucí strany KSČ. Samotný volební zákon byl od roku 1948 pětkrát novelizován.

Vždy šlo však pouze o kosmetické změny. Došlo i k jedné vynucené změně, která proběhla v roce 1968 kdy došlo k federalizaci státu.

Federální shromáždění plnilo funkci parlamentu Československa od roku 1969. Bylo nástupcem Národního shromáždění ČSSR. Federální shromáždění tvořily dvě komory:

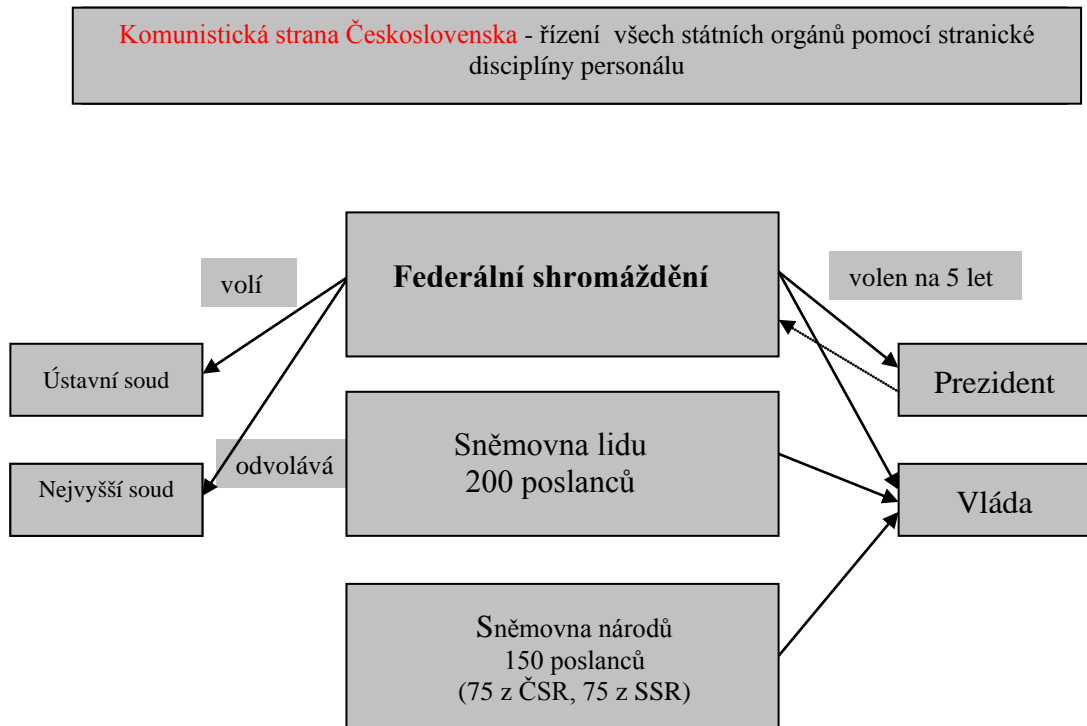
- Sněmovna lidu (počet poslanců podle počtu obyvatel obou republik)
- Sněmovna národů (zde byl stejný počet poslanců z obou republik)

Souběžně s Federální shromážděním fungovaly i dvě samostatné parlamenty národních republik, a to:

- Česká národní rada
- Slovenská národní rada

tab. 6

System moci v ČSSR po roce 1968

(Zdroj: *Politický systém České republiky*, Vodička K., 2007)

6. Volební systém do Federativního shromáždění v Československé republice po roce 1989

Po sametové revoluci v Československu v roce 1989, došlo k významným politickým a společenským změnám. Celá společnost se musela vypořádat s množstvím náhlých změn. Na některé změny nebyla společnost a celý společenský systém připraven. Výjimkou nezůstala ani československá ústava, která byla založena na komunistickém ideálu.

Ústava zakazovala majorizaci, tj. zakazoval, aby jeden z národů mohl být přehlasován druhým. Z tohoto důvodu měla klíčovou roli v parlamentním rozhodování Sněmovna národů.

6.1. První svobodné volby v roce 1990

V prvních svobodných volbách se použil poměrný volební systém s převáděním hlasů na mandáty podle Hagenbach-Bischoffovy metody, která využívala postupů, kdy se přerozdělovalo o jeden mandát na víc. Tímto krokem se snížila velikost kvóty, která následně umožnila rozdělit více mandátů. Dále byla nastavena 5 % uzavírací klauzule.

Poměrný volební systém má kořeny v politické tradici první Československé republiky a v roce 1990 byl znovu zaveden až po bouřlivých diskusích. Zastánci tohoto modelu v Občanském fóru argumentovali, že poměrný volební systém napomáhá tvorbě pluralitního politického systému, zatímco většinový systém by napomáhal vytvoření systému dvou stran, ve kterém by vedle Občanského fóra jako relevantní politická síla existovala už je komunistická strana. Zpětně viděno byla tato úvaha správná. Poměrný volební systém nastolily nové revoluční elity ve všech zemích, kde došlo ke kolapsu komunistického systému (tedy nikoli v zemích, kde byla změna režimu řízena shora komunistickými elitami). V procesu transformace postkomunistických zemí vůbec převažovala tendence k poměrnému volebnímu systému, tj. i většinové či smíšené volební systémy přecházely na poměrný systém (KASAPOVIC A NOHLEN, s. 249).

Volební systém poměrné volby, který byl zaveden po roce 1989 v Československu, byl doplněn a modifikován pětiprocentní klauzulí a byly zavedeny preferenční hlasy*.

**preferenční hlasy umožňují voličům upřednostnit na kandidátní listině kandidáta, kterému dávají přednost, tj. upřednostňují ho před ostatními kandidáty daného politického uskupení.*

Volební období bylo zkrácené dvouleté a mělo umožnit přechod komunismem rozvrácené společnosti k demokracii. Šlo vlastně o tzv. generálku.

Volební účast do Federativního shromáždění dosáhla téměř 98% a volební účast do České národní rady 96,5 % voličů.

tab. 7

Výsledky do Sněmovny lidu Federálního shromáždění 1990 **hlasování za Česko**

Strana, koalice, hnutí	Počet hlasů	Procentuální vyjádření	Počet mandátů
<u>Občanské fórum</u>	3 851 172	53,15 %	68
<u>Komunistická strana Československa</u>	976 996	13,48 %	15
<u>Křesťanská a demokratická unie</u>	629 359	8,69 %	9
<u>Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko</u>	572 015	7,89 %	9

(zdroj: wikipedia.org)

tab. 8

Výsledky do Sněmovny lidu Federálního shromáždění 1990 **hlasování za Slovensko**

Strana, koalice, hnutí	Počet hlasů	Procentuální vyjádření	Počet mandátů
<u>Verejnost' proti násiliu</u>	991 285	32,5 %	19
<u>Kresťanskodemokratické hnutie</u>	648 782	18,9 %	11
<u>Komunistická strana Československa</u>	470 984	13,8 %	8
<u>Slovenská národná strana</u>	450 855	10,9 %	6
<u>Spolužitie</u>	292 636	8,6 %	5

(zdroj: wikipedia.org)

tab. 9

Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění 1990 za Česko

Strana	Počet hlasů	Procentuální vyjádření	Počet mandátů
Občanské fórum	3 613 513	49,96 %	50
Komunistická strana Československa	997 919	13,80 %	12
Hnutí za sam.dem.-Sp.Mor.a Sl.	658 477	9,10 %	7
Křesťanská a demokratická unie	633 053	8,75 %	6
Sociální demokracie	301 445	4,17 %	0

(zdroj: wikipedia.org)

tab. 10

Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění 1990 za Slovensko

Strana	Počet hlasů	Procentuální vyjádření	Počet mandátů
Verejnost' proti násiliu	986 523	37,28 %	33
Kresťanskodemokratické hnutie	485 895	16,66 %	14
Komunistická strana Československa	412 562	13,43 %	12
Slovenská národná strana	378 412	11,44 %	9
Spolužitie	278 456	8,49 %	7

(zdroj: wikipedia.org)

tab. 11

Volby do České národní rady 1990

Strana	Počet hlasů	%	PM
Občanské fórum	3 569 201	49,50 %	124
Komunistická strana Československa	954 690	13,24 %	33
Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko	723 609	10,03 %	23
Křesťanská a demokratická unie	607 134	8,42 %	20

(zdroj: wikipedia.org)

6.2. Parlamentní volby 1992

Politické uskupení Občanské fórum se rozštěpilo na liberálně-konzervativní Občansko demokratickou stranu (ODS) v čele s Václavem Klausem a liberálně-sociální Občanské hnutí (OH) vedené Petrem Pithartem a Jiřím Dienstbierem. Dále se zformovala další nevýznamné politické skupiny. Ve volbách do Federálního parlamentu, které byli opět volbou poměrného zastoupení, vyhráli přesvědčivě občanští demokraté.

tab. 12

Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění 1992 v Česku

Strana	Počet hlasů	Procentuální vyjádření	Počet mandátů
Občanská demokratická strana Křesťansko demokratická strana	2 200 937	33,90 %	48
Levý blok (KSČM a SDL)	926 228	14,27 %	19
Československá sociální demokracie	498 030	7,67 %	10
Sdruž.pro rep.-Republikánská str. Čsl.	420 848	6,48 %	8
Křesť. dem. unie - Čsl. str. lidová	388 122	5,98 %	7
Liberálně sociální unie	378 962	5,84 %	7

(zdroj: wikipedia.org)

tab. 13Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění 1992 **na Slovensku**

Strana	Počet hlasů	Procentuální vyjádření	Počet mandátů
Hnutie za demokratické Slovensko		33,54 %	24
Strana demokratickej ľavice		14,44 %	10
Slovenská národná strana		9,39 %	6
Kresťanskodemokratické hnutie		8,96 %	6
Maďarské kresťanskodemokratické hnutie Spolužité		7,37 %	5

(zdroj: wikipedia.org)

tab. 14Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění 1992 **za Česko**

Strana	Hlasy	%	Křesla	%
Koalice	2 168 421	33,43	37	24,67
Občanská demokratická strana				
Křesťanskodemokratická strana				
Levý blok	939 197	14,48	15	10,00
Komunistická strana Čech a Moravy				
Demokratická levice ČSFR				
Československá sociální demokracie	440 806	6,80	6	4,00
Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa	413 459	6,37	6	4,00
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	394 296	6,08	6	4,00
Liberálně sociální unie	393 182	6,06	5	3,33

(zdroj: wikipedia.org)

tab. 15**Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění 1992 za Slovensko**

Strana	Hlasy	%	Křesla	%
<u>Hnutie za demokratické Slovensko</u>	1 045 395	33,85	33	22,00
<u>Strana demokratickej ľavice</u>	433 750	14,04	13	8,67
<u>Slovenská národná strana</u>	288 864	9,35	9	6,00
<u>Kresťanskodemokratické hnutie</u>	272 100	8,81	8	5,33
Koalícia <u>Maďarské kresťanskodemokratické hnutie</u> <u>Együttélés - Spolužitie - Wspólnota - Soužití</u>	228 219	7,39	7	4,67
<u>Sociálno-demokratická strana na Slovensku</u>	188 223	6,09	5	3,33

(zdroj: wikipedia.org)

6.3. Volby do České národní rady 1992

V roce 1992 se uskutečnily volby do České národní rady, která ale 31.12. 1992 zanikla a byla transformována na Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky*. Voleb se zúčastnilo 85 % oprávněných voličů.

Volby vyhrála koalice ODS a KDS, pod vedením Václava Klause, která sestavila vládu společně s KDU-ČSL a ODA. Tato vláda díky nadpoloviční většině hlasů fungovala celé funkční období.

*K 31.12.1992 zaniklo i Federální shromáždění a zároveň došlo k rozdělení Československé federace.

tab. 16

Volby do České národní rady 1992

Strana či koalice		Počet hlasů	%	PM
<i>Koalice ODS a KDS</i>	<u>Občanská demokratická strana</u>	1 924 483	29,73 %	66
	<u>Křesťanskodemokratická strana</u>			10
<i>Koalice Levý blok</i>	<u>Komunistická strana Čech a Moravy</u>	909 490	14,05 %	35
	<u>Strana demokratické levice</u>			
<u>Československá sociální demokracie</u>		422 736	6,53 %	16
<i><u>Liberálně sociální unie</u></i>	<u>Strana zelených</u>	421 988	6,52 %	16
	<u>Československá strana socialistická</u>			
	<u>Zemědělská strana</u>			
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová		406 341	6,28 %	15
Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa		387 026	5,98 %	14
Občanská demokratická aliance		383 705	5,93 %	14
<u>Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko</u>		380 088	5,87 %	14

(zdroj: wikipedia.org)

7. Volby do Poslanecké sněmovny České Republiky v letech 1996 - 1998

Poslanecká sněmovna České republiky (dále PS ČR), která vzešla Ústavním zákonem z České národní rady, má 200 poslanců, kteří jsou voleni na 4 roky a je dolní komorou Parlamentu České republiky. Poslanec může být zároveň členem vlády, ale nesmí

vykonávat funkci senátora, prezidenta či soudce. Poslanecká sněmovna vyjadřuje důvěru či nedůvěru vládě.

7.1. Volby do Poslanecké sněmovny v roce 1996

Volby v letech 1996 – 1998 používaly poměrný volební systém, kdy přerozdělování mandátů probíhalo pomocí Hagenbach-Bischoffovy metody. Tato metoda společně s velkými volebními obvody zajistila vysokou míru proporcionality. Na jeden obvod v průměru připadalo 25 mandátů. Tento systém byl příznivý k malým stranám, které dosáhly zákonem stanovených 5% hlasů. Tyto volby poprvé ukázaly nejistou budoucnost sestavování vlád a jejich akce schopnost. Ač volby vyhrála ODS, která do své vlády přibrala KDU-ČSL a ODA, neměla nadpoloviční většinu hlasu ve sněmovně, tzn. že musela sestavit menšinovou vládu.

Rostoucí ekonomické problémy a krize způsobená s nejasnými poměry financování ODS vedly k odchodu KDU-ČSL a ODA z vlády, která byla 2.ledna 1998 nahrazena prozatímní vládou Josefa Tošovského.

Volební účast při volbě do Poslanecké sněmovny byla **74,5 %**.

tab. 17

Rozdělení mandátů ve volbách do PSP ČR v roce 1996 v I. a II. skrutiniu

Politické strany a hnutí	Počet mandátů v I. skrut.	Počet kandidátů pro II. skrut.	Zbytky hlasů v I. skrut.	Počty mandátů (§ 51,ods.3)	Zbytky hlasů v II. skrut.	Dopočet mandátů (§ 51,ods.4-5)	Počet mandátů v II. skrut.	Počet mandátů celkem
ČSSD	59	12	71 259	1	31 705	1	2	61
ODS	65	5	113 370	2	34 262	1	3	68
ODA	11	4	101 910	2	22 802	-	2	13
KDU-ČSL	16	5	73 859	1	34 305	1	2	18
KSČM	20	4	107 758	2	28 650	-	2	22
SPR-RSČ	17	5	46 052	1	6 498	-	1	18
Celkem	188	35	514 208	9	-	3	12	200

(zdroj: Český statistický úřad)

tab. 18

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1996

Strana	Počet hlasů	%	PM
<u>Občanská demokratická strana</u>	1 794 560	29,62 %	68
<u>Česká strana sociálně demokratická</u>	1 602 250	26,44 %	61
<u>Komunistická strana Čech a Moravy</u>	626 136	10,33 %	22
<u>Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová</u>	489 349	8,08 %	18
<u>Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa</u>	485 072	8,01 %	18
<u>Občanská demokratická aliance</u>	385 369	6,36 %	13

(zdroj: wikipedia.org)

7.2. Předčasné volby do Poslanecké sněmovny v roce 1998 a snaha o změnu volebního zákona

Rozkol ve vládní koalici ODS, KDU-ČSL a ODA, zapříčinil pád vlády koncem roku 1997. Z vládní koalice vystoupily strany KDU-ČSL a ODA. Po demisi druhé vlády Václava Klause prezident na počátku roku 1998 jmenoval dočasnou vládu v čele s Josefem Tošovským (v roce 1998 nestraníkem a guvernér České národní banky).

V létě roku 1998 se konaly předčasné volby, které vyhrála překvapivě ČSSD v čele s Milošem Zemanem. Největší počet poslanců mohla utvořit středoprávní koalice stran ODS, KDU-ČSL a US (Unie svobody), která by dohromady dala 102 hlasů. Ale přes velký rozpor těchto stran, kdy například US vznikla z rozštěpení ODS a požadovala odstoupení z čela strany ODS Václava Klause, se tato vládní koalice neutvořila.

Po velkých jednáních se ODS dohodla s ČSSD na toleranci menšinové vlády ČSSD, jako vítěze voleb. Tato dohoda vstoupila do historie jako tzv. „**opoziční smlouva**“, kdy se ODS

zavázala, že nebude během funkčního období vyvolávat a hlasovat o nedůvěře vládě a umožní samotný vznik této vlády.

Další významná dohoda těchto dvou stran byl tzv. „**toleranční patent**“, ve kterém se strany zavázaly k plnění sedmy bodů, mimo jiné změnit volební systém tak, aby zvyšoval zisky větších stran a posiloval stabilitu politického prostředí v ČR tím, že povede k utváření funkčních většinových vlád, které budou tvořit koalice ne více než dvou stran.

Novela volebního zákona

Novela volebního zákona počítala se zavedením 35 volebních okrsků (4-8 mandátových) a s modifikovaný d'Hondtův dělitelem v té podobě, v jaké se mimo jiné dnes užívá v krajských volbách (řada čísel začínající 1,42 a pokračující následujícími celými čísly 2,3,4... n). Tuto novelu shledal Ústavní soud ČR jako proti ústavní, protože odporuje principu *poměrnosti* v české ústavě. Proto byla novela těsně před volbami v roce 2002 částečně pozměněna:

- počet volebních obvodu se stanovil na 14
- byl zaveden d'Hondtův dělitel
- došlo ke změně uzavírací klauzule

tab. 19

Výsledky předčasných voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1998

Strana	Počet hlasů	%	Mandáty
<u>Česká strana sociálně demokratická</u>	1 928 660	32,31 %	74
<u>Občanská demokratická strana</u>	1 656 011	27,74 %	63
<u>Komunistická strana Čech a Moravy</u>	658 550	11,03 %	24
<u>Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová</u>	537 013	9,00 %	20
<u>Unie svobody</u>	513 596	8,60 %	19

(zdroj: wikipedia.org)

8. Porovnání českého volebního systému do PS ČR s jinými státy EU

Dříve než začnu hodnotit český politický systém, volbu do Poslanecké sněmovny a financování politických stran, je třeba se podívat jak samotná volba a financování probíhají v zahraničí. Pro příklady jsem vybral naše nejbližší sousedy a země, které mi jsou svým politickým systémem blízké. Nebylo možné obsáhnout celou problematiku průběhu voleb a financování politických stran jednotlivých států, jelikož každý stát a jeho systém by vydal na samostatnou knihu. Proto jsem se pokusil o krátké komentované shrnutí. S každého politického systému by se dalo aplikovat některé prvky na český politický systém. A však celý systém by nešlo přenést na českou politickou scénu. Největším problémem je zakořeněná politická minulost a specifika každé země. Český politický systém se po roce 1989 teprve formuje a aplikace již vyzkoušeného systému je téměř neproveditelná.

8.1. Spolková republika Německo

Parlament ve Spolkové republice Německo je tvořen dvoukomorovým systémem. Horní sněmovna, tzv. Bundesrat, zastupuje zájmy jednotlivých spolkových zemí. Dolní komoru tvoří tzv. Bundestag, který je obdobou Poslanecké sněmovny ČR.

Bundestag se skládá z 669 poslanců, kteří jsou voleni na čtyři roky. Jedná se o proporční zastoupení, které má znaky smíšeného systému. Toto je dáno tím, že každý volič disponuje 2 hlasy. Jeden hlas odevzdá přímo jím volenému zástupci v jednomandátovém obvodu a druhý stranické kandidátce v rámci dané spolkové země. Půlka poslanců tak vyjde z volby většinové a druhá z volby proporčním systémem.

Systém financování politických stran

Financování politických stran v Německu je charakteristické tím, že příspěvek od státu nesmí překročit 50% celkově získaných prostředků politické strany. Strany získávají dotace na základě získaných hlasů (Nárok na státní příspěvek má strana, která při volbách do Bundestagu získá minimálně 0,5% hlasů) a dále jako poměr odvozený od příspěvků

získaných od fyzických osob. Tento podíl je v současné době 1:0,38. Tedy strana získá 0,38 eur za přiznaný dar od fyzických osob. Jedná se o velice zajímavý princip, který nutí strany k vlastní činnosti při obstarávání financí na politickou činnost.

Další velice zajímavým a pro český systém aplikovatelný je systém maximálního celkového příspěvku státu na financování politických stran. Například v Německu činí 133 milionu eur. V případě, že celkové finanční nároky všech politických stran přesáhnou tuto hranici, je všem stranám krácen příspěvek do stanoveného celkového limitu. Tento princip by šel nastavit také v českém politickém prostředí. Byla by to odpověď na námitku, že financování politických stran pouze z veřejných zdrojů by bylo velice nákladné. Stanovení pevné hranice, by napomohlo nejen ke stanovení fixních částek, které strany získají, ale plnilo by funkci regulátora volebních kampaní. Politické strany by nemohly utratit více než eventuálně získají od státu na příspěvcích.

Nárok na získání příspěvku je podmíněn transparentním účetnictvím. Nad touto kontrolou má dohled Předseda Spolkového sněmu.

8.2. Francouzská republika

Francouzský Parlament je složen ze dvou komor – Národního shromáždění a Senátu, přičemž volby do Senátu probíhají nepřímo prostřednictvím kolegia volitelů z orgánů místní správy a samosprávy. Přímou volbu mají pouze do Národního shromáždění a to většinou formou ve dvou kolech volby v jednomandátových obvodech. V prvním kole získá mandát ten kandidát, který získá nadpoloviční většinu hlasů. Nemá-li některý kandidát nadpoloviční většinu hlasů v prvním kole, koná se kolo druhé, kam postoupí ti kandidáti, kteří získali alespoň 12,5% hlasů. Zde stačí ke zvolení prostá většina všech získaných hlasů.

V Národním shromáždění zasedá 577 poslanců, z nichž 555 je jich z Francie, 17 ze zámořských departmentů a 5 ze zámořských území.

Systém financování politických stran

Od roku 1988 se systém financování řídí přísnými pravidly, které zakazují dary od právnických osob a financování hlavně z veřejných zdrojů. Každá volební kampaň má také svůj nákladový strop. Dle mého názoru má toto opatření pozitivní vliv na „kupování“

politické přízně a celkově na volební kampaně. Stoupají sice náklady státního rozpočtu, ale díky vysoké finanční kontrole ze strany státu, nedochází k finančním unikům a kupování politických kandidátů. De facto jedinými vlastními zdroji financování jsou příspěvky od členů, od fyzických osob (zde platí omezení 7500 eur na osobu a rok) a z vlastní hospodářské činnosti.

Stát uhradí volební náklady těm kandidátům, kteří získají alespoň 5% hlasů a to do 50%. Strana získá nárok na roční finanční příspěvek od státu v případě, že získá alespoň 1% hlasů a to nejméně v 50 volebních obvodech z 577.

Výroční zprávy stran a jejich výdaje kontroluje Státní komise, tato komise také kontroluje majetek poslanců při získání a složení mandátu, tak aby bylo zajištění průhledného politického života.

8.3. Rakouská republika

Rakouská republika má zákonodárnou moc také rozdělenou do dvou komor a to Spolkové radě a Národní radě.

Volební systém vychází z principu poměrného zastoupení s vázanou kandidátní listinou a k přepočtům se užívá Hagenbach-Bischoffova metoda s uplatněním preferenčních hlasů. Rakousko je rozděleno do 9 volebních krajů, které korespondují s územím jednotlivých zemí. Kandidující strana získá poslanecký mandát, obdrží-li při volbách minimálně 4% hlasů

Systém financování politických stran

Na roční příspěvek od státu má nárok ta strana, která ve volbách získá alespoň pět mandátů a utvoří poslanecký klub. Dále je stanovená maximální celková částka, kterou stát politickým stranám poskytne. Nerozdělená částka z fixní celkové částky je stranám poskytnuta formou další příspěvků (např. příspěvek za každý získaný hlas, který činí 1,93 eur za každý získaný hlas) V roce voleb se do rozdělovacího mechanismu zapojí i ty strany, které se sice nedostaly do Parlamentu, ale získaly minimálně 1% hlasů.

V Rakousku je dovolené získávání darů od fyzických i právnických osob a dále se uplatňují tzv. stranické daně, kdy poslanci odvádějí určitou část své mzdy, jako členský příspěvek.

8.4. Polská republika

Pro volby do Sejmu (dolní komora parlamentu) se využívá poměrného volebního systému, pro přerozdělování hlasů se používá d'Hondtova metoda. Zvláštností je existence dvou druhů kandidátních listin. První jsou sestavovány pro jednotlivé volební okrsky, kterých je 52 (volí se v nich od 2 do 17 poslanců). Tímto způsobem se volí 391 poslanců. Druhé kandidátní listiny jsou předkládány na celostátní úrovni (celé území Polska je jediným volebním okrskem), zde se volí 69 poslanců. V Polsku se užívají uzavírací klauzule- Je to 5% pro samostatně kandidující politickou stranu, 8% pro volební koalici a 7% pro kandidátní listinu na celostátní úrovni.

8.5. Slovenská republika

Slovensko má jednokomorový parlament - Národní radu Slovenské republiky, která má 150 členů. V současné době se pro volby do Národní rady využívá poměrný systém s využitím Hagenbach-Bischoffovy metody. Celé území Slovenské republiky je jedním volebním obvodem. Je stanovena 5% uzavírací klauzule.

Systém financování politických stran

Na Slovensku je dovoleno jak soukromé tak státní financování politické činnosti. Státní financování se skládá ze tří složek a to příspěvek na získané hlasy ve volbách, příspěvek na činnost a na mandát. U soukromého financování musí být u daru nad 5000 Sk sepsána darovací smlouva, kde musí být uveden původce daru.

8.6. Studie současného českého volebního modelu a financování

Český volební systém do Poslanecké sněmovny, který je poměrného zastoupení, velice úzce zvýhodňuje velké politické strany na úkor malých. Myslím si, že změnou volebních pravidel by došlo k zamezení patových situací po volbách do PS ČR. Není však nutné měnit celý volební systém, navrhuji změnit metodu přepočtu hlasů na mandáty. Současný používaný d'Hondotův dělitel velice napomáhá k vytvoření patové situace po skončených volbách. Česká politická scéna se skládá ze dvou silných stran (ČSSD a ODS), jedné středně velké strany KSČM a několika menších stran.

Po důkladném studiu různých evropských volebních systémů a financování politické činnosti, jsem se utvrdil, že pro český politický systém je třeba zavést co nejjednodušší a nejprůhlednější volební systém do Poslanecké sněmovny. V otázce financování volebních kampaní toto tvrzení platí dvojnásob.

Český systém volby do Poslanecké sněmovny v současné době neumí zabránit patovým situacím. Zabránil-li patové situaci, je utvořena velice křehká většina provládních poslanců, kdy jeden poslanec může položit celou vládu. Tato skutečnost vede ke spekulacím, že je možné si hlas poslance koupit či jinak zaručit (například vydíráním, úplatky apod.).

Základním volebním prvkem by byl jeden celostátní volební okrsek, ve kterém by se rozdělovalo všech 200 poslaneckých mandátů. Mandáty by se stranám rozdělovaly tak, že by se od celkového počtu odevzdaných hlasů odečetl počet hlasů stran, které se nedostaly do Poslanecké sněmovny. Zbytek těchto hlasů by se následně vydělil počtem poslanců a číslo by udávalo počet hlasů na jeden poslanecký mandát. Strany by získaly tolik poslaneckých mandátů, kolikrát by jejich počet hlasů násobky jednoho poslaneckého mandátu. Zbytek mandátů by se rozděloval podle schématu největších zbytkových hlasů.

Návrh tohoto volebního systému, kde by uzavírací klauzule byla stanovena *6% pro samostatnou politickou stranu, či 10% pro více členné koalice a uskupení*, je nastaven tak, aby politické strany či uskupení měli při případném vstupu do Poslanecké sněmovny jinou než minimální šanci na politické vyjednávání.

Utváření předvolebních koalic příbuzných stran ze stejného politického spektra a uskupení by předešlo vleklým jednáním o sestavování vlády a vládní programu, kdy se musejí shodnout více než dvě politické strany. Při takovém vyjednávání strany velice často nemají šanci prosadit svůj program a vznikají různé ústupky z jedné či druhé strany. Je samozřejmé, že ústupky jsou v politice třeba. Ale také je třeba dodržovat určitá etická

pravidla. Dostane-li se strana do Poslanecké sněmovny s nějakým programem, měla by ho dodržovat či mít šanci ho dodržet. Právě dohodnutý program několika příbuzných stran, které by po volbách stejně utvořily vládní koalici, by mohlo voličům napovědět.

Za druhé by takto utvořené koalice a uskupení dávaly šanci dostat se do Poslanecké sněmovny stranám či hnutím, které by samostatně neměli nárok na dostatečnou voličskou přízeň. Malé strany by se též mohly připojit do předvolební koalice s jimi příznivou politickou stranou (*například Strana práv občanů Zemanovci, která má v průzkumech dosahovala pravidelně kolem tří procent, by mohla utvořit koalici s ČSSD. Právě voliči ČSSD se nejčastěji volí Zemanovce a tím oslabují volební zisky ČSSD. Tato koalice by byla výhodná jak pro ČSSD, která by získala větší šanci na získání hlasů, tak i pro Zemanovce, kteří by dostali některé své kandidáty do Poslanecké sněmovny a na volební program ČSSD část svého programu. Tento systém by byl vykoupen ze strany ČSSD sice větším počtem mandátů, kde by ale musela část křesel přenechat Zemanovcům. Ale na druhou stranu větší šanci na případné sestavení vlády.*).

“Existence KSČM je dalším problémem, který komplikuje sestavení pevné vlády. Levicově smýšlející voliči mohou svůj hlas dát buď to levicové ČSSD, nebo radikálnější KSČM. V době kdy žádná parlamentní demokratická strana nepůjde do vlády s KSČM, je každý mandát, který obdrží de facto ztracený. Ostatní levicové strany nemají za této situace šanci získat dostatečný počet hlasů. Nespokojení voliči ČSSD dají hlas některé z malých levicových stran nebo právě KSČM. Spojování malých stran do koalic či uskupení by umožnilo průnik menších politických stran do Parlamentu.“

Při tomto modelu by došlo také k odstranění na druhou kolej populistickým či radikálním stranám a hnutím. Málokterá rozumná strana by nešla do předvolební koalice s nedemokratickou či radikální stranou, jelikož si je vědoma odporu svého voličstva. Taková koalice by byla odepsána dopředu.

V systému předvolebních koalic stran by volič odevzdával svůj hlas koalici a kroužkováním kandidátů by mohl ovlivnit posuny jednotlivých kandidátů uvnitř volebních kandidátek. Dále by zakroužkoval jaké straně v koalici dává svůj hlas. Podle toho schématu by se později přerozdělovali mandáty stranám postoupivších do Poslanecké sněmovny (*např. v případě, že postoupila by do Poslanecké sněmovny koalice větší a menší strany, kde by voliči zakroužkovali 85% odevzdaných hlasů pro velkou stranu v rámci koalice a 15% pro menší, později by se mandáty uvnitř koalice rozdělovali v poměru 85 ku 15. Tedy v případě zisku například sta mandátů, by jedna strana získala 85 mandátů a druhá 15).*

Svůj návrh opírám o:

- Nedokážou-li se strany (stejného politického spektra) dohodnout před volbami, jak chtějí vyjednávat o dohodě po volbách?
- Bude zachován proporční systém, který navíc bude dávat šanci menším stranám k průniku do Poslanecké sněmovny.
- Už před volbami bude známá programová shoda příbuzných politických stran. Tato shoda by mohla více napovědět voličům koho volit a také by předešla vládním vyjednáváním.

8.6.1. Volby do PS ČR v roce 2002

Volby do PS ČR probíhaly už podle nového volebního zákona. Ve volbách uspěla ČSSD, která se stala vítězem ze ziskem 30% hlasů. Vládu sestavila ČSSD se stranami KDU-ČSL a US-DEU. Tato koalice měla křehkou většinu 101 hlasů.

Premiérem se stal Vladislav Špidla, kterého po prohraných volbách do Evropského parlamentu nahradil Stanislav Gross.

K volbám celkově přišlo a odevzdalo platný hlas 4 768 006 voličů. Republikové mandátové číslo bylo stanoveni 23 840.

tab.20

Výsledek voleb v roce 2002 a eventuální výsledky s novým modelem

	Počet hlasů	% hlasů	mandátů	Počet mandátů s navrhnutým modelem
ODS	1 116 975	24,47	58	56
ČSSD	1 440 279	30,20	70	69
KSČM	882 653	18,51	41	42
KDU-ČSL + US	680 671	14,27	31	33

(zdroj: volby.cz a výpočty a autora)

V roce 2002 by mnou navrhovaný model nesehrál žádnou znatelnou změnu v rozložení sil. Došlo by jen k větší proporcionalitě při rozdělování mandátů. Ve volbách v roce 2002 se za stranami, které postoupily do Poslanecké sněmovny, neumístila žádná strana s větším volebním úspěchem. Jediný další, kdo překonal dvou procentní hranici bylo Sdružení nezávislých s 2,78% hlasů a Strana zelených s 2,36% hlasů. Ostatní strany nedosáhli ani jednoho procenta získaných hlasů. Uskupením do předvolební koalice, by toto uskupení získalo dohromady něco přes pět procent hlasů a dostalo by se do Poslanecké sněmovny. Otázkou je zda by toto uskupení bylo možné (obě strany patří do středního politického proudu, takže to není vyloučeno) a za druhé, zda by i společnou kandidátkou, dosáhli takové takového výsledku.

8.6.2. Volby do PS ČR v roce 2006

Volby v roce 2006 ukázaly, proč bylo třeba provést důkladnou reformu volebního systému. Strohé torzo volebního zákona z dílny ČSSD a ODS, které bylo oklestěna ústavní soudem, nedokázalo zabránit patové situaci po volbách. Levicové strany ČSSD a KSČM získaly dohromady 100 mandátů a zbylé středo pravicové strany, také 100 mandátů.

První pokus sestavit vládu dostal předseda vítězné strany ODS Mirek Topolánek. Jeho vláda, která byla složena s členů ODS a nestraníků, však důvěru v Poslanecké sněmovně nedostala.

V roce 2006 se voleb zúčastnilo 5 368 495 voličů. Součet hlasů pro strany, které se dostaly do Poslanecké sněmovny, byl 5 029 823 hlasů. Po vydělení toho počtu číslem 200 (počet rozdělovaných mandátů) dostaneme číslo 25 149. To počet hlasů, který je potřebný na jeden mandát. V tabulce níže může vidět, jaké by byli nové zisky stran, po přepočítání. Výsledky ubírají velkým stranám a přidávají menším. Tento model je více proporcionální. Například rozdíl hlasů v současném modelu mezi KSČM a SZ je dvojnásobný, a však rozdíl v počtu získaných mandátů je více než čtyř násobný.

tab.21

Výsledek voleb v roce 2006 a eventuální výsledky s novým modelem

	Počet hlasů	% hlasů	mandátů	Počet mandátů s navrhnutým modelem
ODS	1 892 475	35,38	81	75
ČSSD	1 728 827	32,32	74	69
SZ	336 487	6,29	6	14
KSČM	685 328	12,81	26	27
KDU-ČSL	386 706	7,22	13	15

(zdroj: volby.cz a výpočty autora)

8.6.3. Volby do PS ČR v roce 2010

Volbám v roce 2010 předcházely zrušené předčasné volby, které sama vyvolala a poté jim i sama zabránila ČSSD. Sporným místem se stal zákon o předčasném rozpuštění Poslanecké sněmovny.

Samotné volby vyhrála ČSSD s těsním náskokem na druhou ODS. I přes vítězství ČSSD začala vládu sestavovat ODS společně s TOP 09 a stranou Věci veřejné. Tato vláda získala ve sněmovně důvěru, jelikož vládní koalice měla přesvědčivou většinu 118 mandátů. Premiérem se stal Petr Nečas z ODS.

tab.22

Výsledek voleb v roce 2010 a eventuální výsledky s novým modelem

	Počet hlasů	% hlasů	mandátů	Počet mandátů s navrhnutým modelem
ODS	1 057 792	20,22	53	50
ČSSD	1 155 267	22,08	56	55
TOP 09	873 833	16,07	41	40
KSČM	589 765	11,27	26	28
VV	569 127	10,66	24	27

(zdroj: volby.cz a výpočty autora)

Nové politické subjekty před volbou do PS ČR v roce 2010

*Do voleb v roce 2010 vstoupila nová politická uskupení, která výrazně ovlivnila výsledky. Nově vytvořená **TOP 09**, která byla složena z bývalých členů různých politických stran a razila cestu pravicového programu, odlákala nespokojené voliče z řad ODS a KDU-ČSL. Velký vliv na úspěch strany měla i osoba předsedy Karla Schwarzenberga a Miroslava Kalouska, kteří stáli u založení strany.*

*Dalším politickou kometou, která se dostala do Poslanecké sněmovny, se stala strana **Věci veřejné**, která svým lehce populistickým programem a středovou politikou oslovila voliče, kteří byli znechuceni agresivním bojem mezi ČSSD a ODS.*

8.6.4. Shrnutí

Je patrné, že můj navrhovaný model by v několika posledních volbách do PS ČR nijak zásadně neovlivnil výsledky a přerozdělení mandátů ve Sněmovně. Ale jak je patrné z tabulky níže, dochází k postupnému odklánění voličů od velkých stran na obou stranách politického spektra. Je otázkou, jak by se zachoval volič v případě, že by dával hlas politické straně, která by byla v určité koalici, a volič by věděl, že jeho hlas nepropadne.

tab.23

Získané procento hlasů stran, které se dostali do PS ČR v letech 1996 – 2010

<i>strana/rok</i>	1996	1998	2002	2006	2010
ODS	29,5	27,7	24,5	35,4	20,2
ČSSD	26,5	32,3	30,2	32,3	22
KSČM	10,3	11	18,5	12,8	22
KDU-ČSL	8	9	14,2*	7,7	-
US	-	8,6	14,2*	-	-
TOP 09	-	-	-	-	16,7
VV	-	-	-	-	10,9
SZ	-	-	-	7,2	-
ODA	6,4	-	-	-	-
SPR-RSČ	8	-	-	-	-

Pozn.: v 2002 KDU-ČSL kandidovala s US-DEU

(zdroj: wikipedia.org)

Ohledně financování politických stran a volebních kampaní, se klaním k názorovému proudu o státním financování politických stran. Bude-li dobře nastavený maximální strop na finanční výdaje, které státní rozpočet vydá na financování politických stran a stanovení maximálních částek, které strany mohou vydat na volební kampaně, stane se celý systém financování politických stran efektivnější. Je třeba zavést důkladnou kontrolu pomocí nezávislého kontrolního úřadu. V tomto úřadě by měli sedět lidé z veřejného života, např. zástupci občanských hnutí, neziskových společností nebo z jiných nepolitických částí společnosti.

Současná úprava kontrola politických stran mi přijde nedostatečná. Při účetním auditu stran je sice vidět příjmy a výdaje politické strany. Ale je třeba tyto položky dále prozkoumat a podrobit kontrole. Strany získávají hromadné slevy, či reklamní plochy za velice nízké ceny. Dostávají dary od firem registrovaných v daňových rájích. Začlenil bych do zákona, že politické strany smějí přijímat dary pouze od fyzických osob a to pouze do určité výše a vždy s prokazatelnými údaji dárce. Celkové dary od jednotlivých dárců by byly omezeny maximální výší, stejně jako celkový součet darů získaných od soukromých dárců, členských příspěvků apod. Nastavení stropů pro státní a soukromé příjmy stran, by narovnali rozdíly stran v příjmech a učinili politickou soutěž rovnější a spravedlivější.

8.Závěr

Volby od roku 1998 ukázaly, jak zrádný může být systém poměrného zastoupení v případě, kdy nejsou vhodně nastavená pravidla. Česká republika se od roku 1998 potýká s velice překerní situací, kdy ve sněmovně dochází k téměř patovým či dokonce patovým situacím. Česká politická scéna byla dlouhou dobu rozdělena na dvě silná křídla, ODS a ČSSD. Samotný stav, kdy se v zemi nachází dvě proti polní strany, kdy ani jedna z nich není radikální, je pro zemi prospěšný. I další strany, které jsou převážně středového charakteru, nejsou politickému systému na škodu. Takovéto strany mohou hrát vděčného partnera jak pravici, tak levici a hlas, který volič těmto stranám odevzdal, není hlasem ztraceným.

Nevýhodou českého volebního systému, který se používá do PS ČR, je že neumí zamezit patovým situacím, kdy i přes veškerou vůli a úsilí, není možno sestavit akce schopnou vládu. Jak je známo vláda je mocí výkonnou a ve chvíli kdy tato vláda není, či je slabá, přejímá tuto funkci Parlament, zvyšuje se síla odborů a jiných zájmových skupin. Není zdravo, pro politické prostředí, aby zemi vedl „bezejmenný“ dav poslanců a senátorů, který nemá tu odpovědnost, kterou má vláda. Poslední roky ukázaly, že se do Poslanecké sněmovny dostávají lidé populističtí, arogantní a chtějí po moci. Slabá vláda jim toto umožňuje a posiluje tak jejich ego, nahrává korupci a podporuje dravý lobbying.

Seznam použitých zdrojů:

Literatura

1. DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K. at. al. *Úvod do politologie*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 263 s. ISBN 978-80-247-2940-4
2. HODAČ, J., STREJČEK, P. *Učebnice politologie pro nepolitologické obory*. Znojmo: SVŠE, 2010, 120 s. ISBN 978-80-87314-06-7
3. KASAPOVIC, M. a NOHLEN, D. *Wahlssysteme und Systemwechsel in Osteuropa*. In: *Merkem, W. SSandschneider, E. Severy, D.: Systemwechsel 2. Die Institutionalisation der Demokratie*. 1. vyd. Opladen: Leske und Budčich, 1996, s. 213 – 259.
4. KRŠKOVÁ, A. *Dějiny evropského politického a právního myšlení*. 1. vyd. Eurolex Bohemia, 2003. 563 s. ISBN 80-86432-24-6
5. MALÍŘ, J.; MAREK, P. a kol. *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004*. Brno: Doplněk, 2005. 1827 s. ISBN 80-7239-10-1
5. NOVÁK, M., LEBEDA, T. et. al. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Pelhřimov: vydavatel Aleš Čeněk, 2004, 485 s. ISBN 80-86473-88-0
7. PAVLÍK, M.; ROSENMAYER, T. *Ekonomické výsledky politických stran a hnutí v roce 2003*. 1. vyd. Brno: CVNS, 2005. 20 s. ISBN 80-239-2420-3.
8. RYBÁŘ, M. *Politické strany, evropská integrace a euroskepticismus na Slovensku*. In: *Dančák, Břetislav, Fiala, Petr a Hloušek, Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*, Brno: MPÚ, 205 ISBN 80-6795-546-8
9. ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup k soudobé politické vědě*. 2.vyd. Praha: Portál, 2006, 303 s. ISBN 80-7367-177-8

10. TAAGEPERA, R., SHUGART, S.M. *Seats and Notes, The Effects and Determinants of Electoral systems*. New Haven and London: Yale University Press: 1989.

Elektronické zdroje

11. <http://www.wikipedia.cz>[online]. 31.12.2010, Poslední revize 2010 [cit. 2011-01-24]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Volebn%C3%AD_pr%C3%A1vo.
12. Parlament České republiky – *Vládní návrh volebního zákona, obsahuje též důvodovou zprávu vlády, č. tisku 969, předložena 23.7.1919 na 67 schůzi Národního shromáždění*. [online]. rok 2006 [cit. 2011-02-14]. Dostupné z www: http://psp.cz/knih/1918ns/ps/tisky/t0969_01.htm.
13. Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna. *Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 Ústava Československé republiky* [online]. rok 2006 [cit. 2011-03-15]. Dostupné z www: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.
14. Wikipedia.com – *Československé parlamentní volby 1948* [online]. 7. Poslední revize 3/2011 [cit. 2011-03-16]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskoslovensk%C3%A9_parlamentn%C3%AD_volby_1946
15. Český statistický úřad - *Volby do Národního shromáždění 1920 až 1935* [online]. Poslední revize 10/2006 [cit. 2011-04-05]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4219-06-1920_az_1935.